

SNS har fallit undan för näringslivets påtryckningar

Dagens Nyheter den 24 september 2011

Studieförbundet Näringsliv och samhälle, SNS, är en viktig samhällsinstitution. Sedan mer än sextio år har förbundet fört samman ledare i näringsliv, offentlig sektor och akademi kring angelägna samhällsfrågor. SNS har stått på vetenskaplig grund och lyckats engagera framstående forskare inom ekonomi, övrig samhällsvetenskap och humaniora. I SNS har forskarna åtagit sig samhällsrelevanta frågor och kunnat arbeta med full akademisk frihet. Det förtroende SNS därmed fått i forskarvärlden har varit avgörande för verksamheten, som i hög grad har bestått av forskningsprojekt och seminarier vilka genomförts av ledande forskare. SNS eget förtroende i samhällsdebatten har i sin tur vilat på forskarnas medverkan.

Detta förtroende är nu allvarligt skadat, både i samhället i stort – där många redan räknat ut vad som hänt – och i forskarsamhället där SNS agerande givetvis är fullkomligt oacceptabelt. Forskningschefen Laura Hartmans avhopp i onsdags beror på att hon av vd Anders Vredin belagts med munkavle. Detta är en exempellös åtgärd och vi skriver denna artikel då vi vill verka för att den förtroendekris som skapats kan lösas så snart som möjligt.

Situationen är egentligen djupt tragisk. SNS var inne i ett dynamiskt och intressant skede under den nya ledningen med Vredin och Hartman. Idén var att skapa nya forskningsprojekt kring några av de mest centrala – och därför mest omstridda – frågorna i svenskt samhällsliv. En var skolan och den högre utbildningen och för den frågan bildades 2011 SNS Utbildningskommission. En annan var konkurrensutsättning och privatisering av välfärdstjänster. På båda områdena finns det gott om åsikter men ont om säker kunskap om samhällseffekterna av olika lösningar.

På det senare området startade arbetet med en forskningsöversikt från en forskargrupp under Laura Hartmans ledning. Gruppen presenterade sin rapport, "Konkurrensens konsekvenser", vid ett seminarium den 7 september. Samma dag publicerade rapportens redaktör Laura Hartman ett inlägg på DN Debatt med huvudbudskapet att det finns en anmärkningsvärd brist på vetenskapligt baserad kunskap om effekterna av de marknadsutsättningar av offentliga tjänster inom skola, vård och omsorg som skett. Det går enligt artikeln inte att, på basis av befintlig forskning, finna belägg för att de ändrade driftsformerna lett till vare sig högre effektivitet eller bättre kvalitet.

Den negativa reaktionen från de delar av näringslivet som har egna intressen i dessa framväxande branscher var kanske förutsägbar. Mer förvånande var det att Svenskt Näringsliv på central nivå så ihärdigt svartmålad rapporten och dess redaktör. Man får höja på ögonbrynen också inför röster som framfört att näringslivet har rätt att vänta sig att resultaten från SNS verksamhet är politiskt korrekta, det vill säga att gränsen mellan ideologi och vetenskap på något sätt skulle ha blivit överflödigt.

Men mest häpnadsväckande är att SNS som organisation inte stått upp till forskarnas försvar och framför allt att man inte låtit en enskild forskare fritt försvara sig. Denna rapport är ju, precis som all

annan forskning, öppen för saklig kritik och diskussion. För detta finns det vedertagna former och det enda SNS behövt göra hade varit att säga till de missnöjda att dessa former skall följas.

I stället föll SNS ledning undan för påtryckningar från näringslivet. Att utgången skulle bli Hartmans avgång måste ha varit uppenbart redan från början. Man har alltså med öppna ögon vikt sig för intressegrupper i stället för att stå upp för den akademiska friheten. Också SNS forskningsledare sedan 1997, professor Olof Petersson, har avgått i protest. Reaktionerna har varit starka i forskarsamhället. Besvikelsen har varit stor från dem som sett SNS som en positiv samhällskraft. Men det har också synts skadeglädje från dem som misstänkt att SNS ekonomiska band med näringslivet i praktiken inneburit en inskränkning i forskningsfriheten.

En rimlig prognos är att många forskare nu kommer att finna det besvärande, kanske omöjligt, att samarbeta med SNS. För att inte SNS skall råka in i en total handlingsförlamning och dess varumärke förlora all respekt måste organisationen markera att den tar avstånd ifrån den hantering som skett och inleda en process för att återställa förtroendet i forskarsamhället och i samhället i stort. Det får inte råda någon tvekan om att SNS som organisation försvarar forskningens och forskarnas frihet. Vi tror att denna process så långt möjligt måste ledas av styrelsen och vi tror att den har några huvudkomponenter.

Ansvar måste utkrävas för beslutet att sätta munkavle på Laura Hartman. Vd Anders Vredin har visserligen bett om ursäkt för sitt agerande, men frågan är om det räcker – en vetenskapligt arbetande organisation kan inte ha en chef som, när han tycker att det behövs, kan förbjuda medarbetarna att yttra sig. Har Vredin fattat beslutet i samförstånd med styrelsen eller, ännu värre, på dess uppmaning, så måste också styrelsen ta sitt ansvar. Enligt SNS stadgar utser dess förtroenderåd styrelse. Om inte styrelsen av egen kraft kan komma på ett klokt sätt att agera kan vi som medlemmar av förtroenderådet ta upp saken där. I sista hand måste vi givetvis överväga att lämna våra uppdrag, om inte SNS kan uppvisa en trovärdig strategi för hanteringen av förtroendekrisen. Vi kan inte med våra namn bekräfta ett förtroende för en organisation som anser det vara i sin ordning att belägga forskare med munkavle.

En process för ett nytt restaurerat SNS bör också innehålla en översyn av hur organisationen styrs för att säkra SNS oberoende och integritet.

Vi beklagar djupt av vi behövt skriva denna artikel. SNS har en lång historia av fri och öppen diskussion och har sedan slutet av 1940-talet spelat en unik roll i svenskt samhällsliv genom att vara en brygga mellan näringsliv, politik och forskning. SNS agerande hotar att rasera ett förtroende som byggts upp under lång tid. Det centrala här är inte sakfrågan om effekterna av privatisering och konkurrens i välfärdssektorn utan den övergripande frågan om forskningens och forskarnas frihet.

Sverker Sörlin

Lars Calmfors

Per Krusell

Torsten Persson

Per Strömberg

Jonas Vlachos

Daniel Waldenström